

Observatoriul este de două ori în
septemana, mercuria și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a în lăintrulu monarchiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— În străinatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,
se platescu pe serie sėu lina, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a și a
trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face în
modulu celu mai usioru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariului
Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 35.

Sibiu, 2/14 Maiu 1879.

Anulu II.

In memori'a dilei de 3/15 Maiu 1848.

... Acum se încerca crudii în orb'a loru trufia
Se ne rapesca limb'a, dar' mortii numai o damu!
A. Muresianu.

Joi este diu'a de 3/15 Maiu, acea di memo-
rabila și sfanta dela care se datodia renascerea na-
tiunei romane din Ungari'a și marele principatu
alu Transilvaniei, prin redesteptarea și emanciparea
a miliōne de jobagi romani, de a caroru esistenza
lumea uitase cu totulu.

Este un'a din datorintiele cele mai sacre și
mai sublime ale diaristiceii ori carui poporu, de a
reinprospeta neincetatu suvenirile pretioase ale tre-
cutului și a redestepta consciintia nationala somno-
lenta și inabusita, pentru ca viitoriulu va fi alu
aceloru popora, cari cunoscendu'si trecutul voru
sci se se ferisca de a cadea în recediv'a gresiele-
loru comise, fara de a 'si compromite inse
presentulu.

Vomu lasa deci la o parte ori ce recrimina-
țiuni inoportune, vomu evita ori-ce frase seci dar'
sunatore, și în prediu'a acelei mari serbatori de
insufletire și de doliu nationalu vomu dice natiunei
nostre: Ia a-mana memoriile aceloru dile, citestele
cu atentiune și apoi compara starea de astadi cu
aceea de inainte cu 31 ani!

O se aflamu forte multa asemenea în reu,
dar' vomu afla și diferentie în bine. Reulu
de care amu suferitu atuncea este acelasiu, care ne
face se suferimu și astadi, er' binele ilu aflamu
în progresulu pe care l'amu facutu de atunci în
coce, cu ajutoriulu esperientieloru pe care ni le amu
castigatu în lupt'a la care amu fostu angajati prin
sortea nostra, pentru apararea limbei, a nationali-
tatii și a esistencei nostre în patri'a nostra
legitima.

Unii voru dice și acestia sunt pessimistii in-
curabili, cari aru voi se fortiedie și se accelere-
die prin unu salto mortale processulu firescu alu
desvoltarei nostre organice, ca natiunea nostra nu
numai ca n'au facutu dela 1848 incocce nici unu
progresu, dar' din contra a regresatu.

Sunt erasi altii, și acestia sunt optimistii, cari
vedu tote în bine, sunt multumiti cu sortea loru
și se temu de ori ce misicare, prin care li s'ar turbură
linistea și pacea loru.

Si unii și altii pornescu din puncte de vedere
estreme, care comparate între ele, sunt ambele pe-
riculoase și compromitatoare a sacrei nostre cause.
Pessimismulu este periculosu, pentru ca elu, desconsi-
derandu logic'a fapteloru, nu isi ia tempu și i
lipseste sangele rece, pentru ca se calculedie cu
factori reali, ci predominatu de o imaginatiune
aprinse, pentru ca se nu dicemu bolnava, este forte
aplecatu a pune totulu pe o singura carte și a jucă
Va banque. A recomanda astadi natiunei romane
unu astfelu de jocu politicu desperatu, n'ar fi numai
o nebulia, dar o crima de les-natiune. Optimismulu
asemenea este periculosu, pentru-ca elu, fiindu
inruditu de aproape cu fatalismulu și lenea, ar face
imposibile ori ce progresu și ar paralisa ori ce
resistentia, ceea ce pentru natiunea romana ar fi
identicu cu sinucidere de buna-voia.

Avemu deci se alegemu între cele doue extreme
și asia precum au facutu protoparinti nostri, a ca-
roru memoria o serbamu în diu'a de 3/15 Maiu,
nici nu vomu despera, dar' nici nu ne vomu legana
în visuri molatice și enervatore, ci standu fiestecare
la postulu seu ne vomu implini cu scumpetate missiu-
nea și datorintia nostra de cetatieni și romani.
Ne vomu feri de a comite vre unu faptu neprecu-
getatu, care se astepta cu mare doru de catra
adversarii nostrii politici, dar' nu vomu inceta de
a ne apara drepturile și bunurile nostre nealiena-
bile, ori de cate ori ele voru fi amenintiate.
Acesta o amu facutu dela 1848 în cocce și o vomu
face și de aci nainte. „Nu admiru atatu,“ a
disu marele istoricu francesu J. Michelet, „pe acei
eroi, cari într'o di facu fapte mari, ci admiru pe
acela și acela este unu adeveratu erou pentru mine,
care de dimineti'a pana ser'a isi face în consciintia
datoria sa.“

Luandu de basa principiile dreptulu romanu
care sunt: *Honeste vivere, Neminem lae-
dere, Suum cuique tribuere*, natiunea romana
si-a formulatu în diu'a de 3/15 Maiu 1848 cunos-
cutulu seu programu politicu, constatatoru din 16
puncte. Acelu programu, care a fostu consacratu
și sigilatu prin torente de sange ce au cursu în
lupt'a libertatii și a emanciparei, gratia politiceii
neconstante și siovaitore ce a urmatu dela 1866
incocce, au remasu nerealisatu, de si a fostu sanc-
tionatu prin patent'a imperiala din Februaru și prin
diplom'a din Octombrie din anii: 1860 și 1861.

Un'a din consecintiele dualismulu a fostu și
este, ca natiunea romana a fostu redusa erasi în
starea în care s'au aflatu inainte de acesta cu 31 ani.
Ea astadi se vede provocata și fortiata a reincepe de
nou lupt'a de aperature în contra arbitrariulu și a
nedreptulu. Lupt'a ei este legitima, pentru ca i
s'a pusu erasi în cestiune limb'a, biserica și na-
tionalitatea sa, care sunt garantiile și conditiunile
esistencei sale. Asupra programulu nostru natio-
nalu nu pote deci exista nici o dissensiune. Elu
pote fi numai unulu și pe acesta ilu cunoaste lumea
intrega.

Este alta cestiune modalitatea cum se reali-
samu acelu programu. Noi credemu, ca fatia cu
evenimentele deja petrecute și fatia cu cele ce se
prepara, nici acesta nu ne va causa dificultati si ca
furtuna ne va afla:

Uniti în cugete și simtiri!

O voce fratiasca.

Reproducemu mai la vale unu interesantu ar-
ticulu pe care ilu publica „Romanulu“, decanulu
diaristiceii de dincolo de Carpati, relative la proie-
ctulu de magiarisare.

Acelu articulu suna:

„Camer'a din Pest'a a inceputu desbaterea pro-
iectulu de lege pentru magiarisarea nationalitatiloru.

Nu ne place se ne amestecamu în afacerile din intru
ale nici unui statu, dupa cum nu ne place se vedemu
pe straini amestecandu-se în afacerile nostre; dar', fa-
cendu parte dintre poporale orientale, pe care situati-
unea geografica și necesitatea esistencei le obliga de-a
traî nu numai în pace unulu cu altulu, ci și în cea
mai perfecta intielegere, pentru ca ast-felu se 'si pota
garanta reciprocu si cu poteri unite interesele si esis-
tenti'a, credemu ca este pentru noi o inalta datoria
patriotica de-a ne incerca se oprimu pe poporulu ma-
ghiaru, si mai cu osebire pe actualii lui conducetori,
pe calea fatala, pe care inaintedia atatu de repede si
neprudentu.

Devis'a marelui statu alu Austriei a fostu și este
inca: *Viribus unitis* (cu poteri unite.) Observarea
acestui principiu a fostu temeli'a politiceii austriace;
multumita acestei solide temelii, Austria a potutu tine
în tempu de vecuri, intrunite în giurulu stindardulu
seu poporatiuni de ginti și de limbi deosebite.

Principiulu egalitatii aceloru poporatiuni între ele
era poterea, care le intrunea, le aliepa de alta, candu
nevoia aperaturei statulu o cerea, dar' le lasa libere de
a traî ore-cum o viatia a loru propria, de a se cultivă

Foisiór'a „Observatoriulu“.

3/15 Maiu.

Roma mia sarà ancor bella.

Rom'a mea va fi inca frumoasa.

Petrarca.

3/15 Maiu!

O di fatala, totu-odata di de bucuria pentru po-
porulu meu! Cum o se te 'ntimpinu?

Se versu torinti de lacrimi pentru cei patru-dieci
mii, cari, frangendu lantiurile sclaviei umilitore, si-au
versatu sangele nobilu si au apusu pentru totu de un'a
din mijloculu nostru!

Se blastemu în or'a acest'a ursit'a ingrata, ce a
induratu poporulu romanu pana la sosirea ta?

O, nu! De trei ori fi bine-cuventata di marétia!
Aniversarea ta imi este scumpa intocma ca aniversarea
inviarii Mentuitoriulu. Precum omenirea prin serbarea
inviarii lui Christu serbeza triumfulu dreptatii și
adeverulu, asemenea natiunea romana la amintirea
ta, isi serbeza recastigarea clenodieloru celoru mai
sante, a deca libertatea și egalitatea. Sangele
sacru, o martiri de la 48, cu care ati ingrasiatu manó-
sele campii din frumos'a Transilvania, ne va servi de
unu memento eternu alu devotamentulu vostru!

Pe voi v'a cantatu poetulu:

„Bravii mosi ai nostri
„In bataia-amara
„Pentru esistencia
„Sange au versatu.
„Ah, stramosii nostri
„In lupte sangerara,
„Inse ne lasara
„Nume nepetatu.

(Vulcanu.)

3/15 Maiu! Tu mi-revoci intraga istoria poporulu
romanu, dela straplantarea lui în Dacia de catra divulu
Traianu, pana în timpulu presentu, istoria plina de
suferintie umilitore și degradatore; imi revoci timpulu
candu romanulu plangea în dorere:

„La ce 'mi resari tu sóre
„Si cui tramiti lumina?
„La unulu, ce în pesteri
„Profunde-i exilatu?
„La cela-ce din léganu
„Nu are di senina,
„Pe care mam'a 'n fasie
„De micu l'a maltratatu?

„De ce nu faci o, Dómne,
„Minuni, ca si 'n pusthie
„Cu populu Judeei,
„Prin Moise, omulu teu,
„Se scoti din jugu o ginte,
„Ce geme în slavie,
„Cerendu între suspine
„S'o scapi d'atata reu!

(Muresianu.)

Da, pana la 48, poporulu romanu a fostu inge-
nunchiatu. Ce dicu? Elu nici nu era numeratu între
popora. Era numai toleratu în patri'a sa, sclavu legatu
de glia.

Dar canteclulu leiloru de pe malurile Senei: *Mourir
pour la patrie c'est le sort le plus beau, le
plus digne d'envie**, se reflecta cu taria prin
muntii Transilvaniei. Echoulu acelu-a se traduse aici
în cunoscutulu refrenu:

„Morimu mai bine 'n lupta
„Cu gloria deplina
„De catu se fimu sclavi erasi
„In vechiulu nostu pamentu! (Mures.)

*) A mori pentru patria este sortea cea mai
frumosa, cea mai demna de doritu.

Ca - ci

„Ce-i vietia nostra în robia ore?
„Nopte fora stele, ziua fora sóre.
„Ce-ce porta lantiulu si-a traî mai voru,
„Merita se 'lu porte spre rusinea loru.
„Dar romanulu nu va câmpulu fora flori,
„Dile lungi si triste fora serbatori. (Bol.)

Si cine se nu se minuneze de curagiulu si virtutea
poporulu nostru desvoltata la 48 dupa 3/15 Maiu?

Atunci, candu ni se batjocoriau santele biserici,
candu se inpusica asupra iconei lui Isusu Christosu
intre strigate: A incetatu de a mai fi Ddieulu
romaniloru, — atunci, poporulu nostru se porta cu
unu tactu admirabilu, cu o tienuta exemplara.

Asiu doru ca fratii mei se fia totu de una petrunci
de acelasiu sentimentu de curagiu și insufletire, se fia
armati cu aceeasi abnegatiune, cum au fostu la 3/15
Maiu, candu 40 mii au depusu în faci'a Ceriuluu urma-
toriulu juramentu, purerea memorabile în vietia nostra:
Juru în numele Tatalui și alu Fiiulu și alu
spiritulu sântu, Ddieulu celui viu, cumca
voiu fi purerea credinciosu Imperatulu Austriei
și Marelui Principe și Augustei case
austriace, amiciloru Majestatii si ai Patriei
voiu fi amicu și inamiciloru inamicu; cumca
ca romanu voiu tiené totu de un'a natiunea
nostra romana pe calea drepta și legiuita
și o voiu apera cu tote poterile inontra
ori-carui atacu și asupriri; nu voiu lucră
nici odata inontra drepturiloru și a nati-
unei romane, ci voiu tiené și apera legea și
limb'a nostra romana, precum și libertatea,
egalitatea și fratietatea; pe aceste princi-
pie voiu respecta tote natiunile ardene,
poftindu egala respectare de la densele; nu
voiu incerca se asuprescu pe nimene, dar
nici nu voiu suferi se ne asuprescu nimeni;
voiu conlucra la pazirea dreptatii, la inainta-
rea binelui umanitatii, alu natiunei romane și
alu patriei nostre. — Asia se 'mi ajute Ddieu

in sensu nationalu pastrandu'si limb'a si avendu o autonomia óre-care.

Constitutiunea din a. 1867 este primul pasu făcutu afara din calea vechia si intielépta pe care o indicase vointi'a diferitelor poporatiuni si necesitatea esistentei lor nationale si in acelasiu timpu comuna cu acelorlalte. Constitutiunea aceea asigurá natiunii magiare o esistencia separata; din acestu punctu de vedere ea trebé se fia primita cu bucuria de toti ómenii ce dorescu a vedé Europ'a organizata dupa nationalitati; din nenorocire, ea avea inse defectulu capitalu de a despoia pe celelalte natiuni din regatulu ungurescu de drepturile recunoscute lor si pana aci practicate, de a le inpune unu felu de miciorare in situatiunea lor politica, miciorare pe care n'au meritat'o, care este nedrépta, nelogica si chiar primejdiosa.

Acea Constitutiune fu primul pasu pe o cale gresita, dupa noi, intru catu privesce celelalte nationalitati, afara de cea maghiara, si contraria invetiamentelor istoriei; proiectulu pentru maghiarisarea nationalitatiloru este alu douilea pasu pe acésta fatala cale.

Invetiamentele ce tragemu din istoria, principiile ce profesamu, necesitatea intrevediata si de unii politici maghiari, cá tóte popórale orientale se traiésca in intielegere unulu langa altulu, pentru a-si poté garantá reciproc esistenti'a, ne inpunu a face acésta desteptare veciniloru nostri, Maghiarii.

E o mare si neiertata gresiéla de a repeti in secolulu XIX si in mijloculu Europei procederi dejá invchite si care—ori unde au fostu aplicate pana acum—n'au datu de catu rezultate rele.

Aduca-si aminte de acésta barbatiu politici maghiari inainte de-a inscrie cá unu simbolu de credintia in legile loru persecutiunea, suprimarea unoru nationalitati.

Aduca'si aminte cá natiunea romana, redusa la iobagie, persecutata, ajunsa in Ungari'a si Transilvani'a mai reu de catu clas'a Paria pe pamentulu udatu cu sudórea stramosiloru ei, nu'si a perdutu de locu nationalitatea, nici caracterulu seu nationalu.

Acestu esemplu trebe se invetie pe vecinii nostri Maghiarii, cá natiunile in genere, si natiunea romana in particularu, nu se desnacionalisédia. Prin urmare, nouele silintie de desnacionalisare prin legi, ce le-ar face ei astadi, nu ar contribui de cátu a introduce inamici'a intre dóue nationalitati, ce trebe se remana si se devina in adevéru amice, fara cá aceste legi se 'si póta ajunge vreodata la scopu.

Ómenii politici maghiari sunt in momentulu de a face unu pasu gresitu din tóte punctele de vedere. Ne inplinu datori'a de amici si vecini de a le spune parerea nóstra.

Transilvani'a.

— Sibiiu. — (Dela sinodulu archidiecesanu.)

(Urmare.)

Raportulu

consistoriului archidiecesanu, cá senatu scolasticu pe anulu 1878.

II.

In cátu pentru datele statistice despre starea si progresulu scóleloru nóstre confessionale alaturamu aci 4 conspecte si anume:

I. Despre frecventarea scóleloru din care este evidentu, ca baeti obligati a umblá la scóla in etate dela 6—12 ani au fostu 58,436; ér' dela 12—15 ani au fostu 25,285, cu totulu dar' dá sum'a de 83,721.

In comparatiune cu anulu trecut diferentia si se 'mi dea mentuirea sufletulu meu. Aminu.

Acesta a fostu credeulu antecessoriloru nostri, confesatu la Blasiu pe „Campulu libertatii“ acesta este si trebe se remana si credeulu generatiuniloru urmatóre.

Este probabilu, ca se voru incercá multe asupra natiunei romane, ba concedemu, ca sunt chiar in mijloculu nostru de aceea, carora le este frica de tóta tufa si striga neintreruptu: nu totu cu nat'a in gura, nu atât'a romanismu! Se despretiuimu pe asemeni slabi de ánger, pentru ca nu asiá se castiga védia si reputatiune. Fia-care, dice Knigge, atât'a valoréza in lume, cáta valoré isi scie dá insusi. De candu armat'a Romaniei si-a inscriu valoréa pe redutele Plevnei, de atunci alt'a este judecat'a Europei despre dens'a. Este adevératu, ca

„Capulu, ce se 'ndóia
„Palosiulu nu 'lu taia,
„Dar sub umilintia
„Lantiulu incováia.

D'aceea, curagiu si perseverantia si se fimu siguri, ca de vomu avé credintia cátu unu gráunte de musidaru, dupa dis'a scripturei, vomu dice muntelui acestuia: muta-te si se va mutá.

D-dieulu nostru nu ne va parasí nici odata.

Románi!

„Laudati 'lu, ca e mare

„Ddieu

„Ce-a pazitu cu mana tare

„Pe romani, poporulu seu.

„Elu ne-a fostu din veci Parinte,

„Si stepánu.

„Nici de astadi inainte

„N'a se uite pe romanu. (Laped.)

P.-P.

este, ca in anulu 1876/7 scol. fiindu copii obligati la scóla 57,013 anulu scol. 1877/8 da unu plus de 1423 pentru cei in etate dela 6—12 ani; ér' pentru cei de etate dela 12—15 ani fiindu in anulu scol. 1876/7 24,452 resulta pe anulu 1877/8 unu plus de 833, totalulu unu plus de 2256.

II. Despre starea edificiiloru de scóle din care se vede, ca edificii proprii scolastice avemu 627, ér' inchiriate sunt 155, corespundetóre legeri sunt 496 ér' defectuóse sunt 268.

III. Despre valoréa edificiiloru scóleloru prin care in totalu se arata o valoré de 641,639 fl. 26 cr. v. a. in anulu precedentu scolasticu au fostu 523,434 fl. 53 cr.

IV. Despre invetiatorii aplicati la scóla.

Din care se vede ca in archidiecesa sunt invetiatorii la scólele nóstre confessionale aplicati 853 dintre cari 254 sunt numiti definitivu. Trebe se observamu aci, ca in aceste date statistice, nu sunt coprinse si datele din protopopiatulu Turd'a-inferióra, de unde nici pana in momentulu din urma conspectele nu ne-au sositu.

Cu deosebire si in specialu raportamu, ca la institutulu nostru teologico-pedagogicu in anulu trecut scol. 1877/8 au fostu in anulu I. 39; in anulu II. 35; in anulu III. 38. Pedagogi au fostu in cursulu de anulu I. 12; de anulu II. 8.

In comparatiune cu anulu 1876/7 scolasticu vedemu diferentia de minus 26 in a. I, de minus 41 in a. II, si de plus 9 in a. III teologicu; ér' pedagogii in anulu trecut scolasticu in class'a I au fostu mai multi cu 2; si in class'a a II mai pucini cu (unulu) 1.

La gimnasiulu nostru din Brasiovu au frecventatu studiile in scólele gimnasiale 183; la scóla reala 54; la scóla comerciala 19; la scóla primara de copii 293; dto de copile 180; dto de repetitiune 48; dto de meseriasi 66.

Aci se arata o diferentia fatia cu anulu trecut: La gimnasiu unu plus de 18 scolari; la scóla reale unu minus de 17; la scóla comerciala unu plus de 2; in scóla primara de copii unu minus de 69; dto de copile unu plus de 3; dto de repetitiune unu minus de 31; dto de meseriasi unu plus de 16.

La gimnasiulu nostru din Bradu de 4 clase au frecventatu in anulu trecut scolasticu 1877/8 scolari 63; in comparatiune cu frecventantii din anulu anterioru dá unu plus de 11 scolari. La scóla normala au frecventatu in anulu trecut scol. 34. In comparatiune cu elevii din anulu anterioru se vede unu plus de 4 scolari.

La gimnasiulu superioru de statu din Sibiiu au fostu si in anulu trecut scolaru 100 fineri, romani gr.-or. in tóte 8 clasele, cari cu totii au fostu instruiti in catichisatiune si doctrin'a religiunei in seminariulu nostru Andreianu prin professori instituiti anume spre acésta.

La gimnasiulu romanu greco-catholicu din Naseudu in anulu trecut scol. au fostu 40 scolari de religiunea nóstra si 8 elevi in scólele normale de acolo.

In cátu pentru celelalte scóle ale nóstre capitale, si anume: din Brasiovu, Satalungu (Sacele), Branu, Zernesti, Venetia de josu, Resinari, Seliste, Sebesiu, Lancremu si Dobr'a datele statistice sunt coprinse in conspectele substernute din partea protopopiloru respectivi cá inspectori scolari.

Scólele comunale infintiate de statu au remasu totu acele din anulu trecut, si prin urmare ele nu s'au inmultitu.

Asemenea e starea cu scólele admoniate din partea autoritatiei supreme politice, ca adeca a remasu admoniate totu cele din anulu trecut, dar' ca ele nu s'au inchisu facéandu-se din bunu timpu dispositiunile necesare, atâtu din partea acestui consistoriu, cátu si din partea inspectoriloru si comunelor respective de a aduce acele scóle in stare corespundetóre legeri.

In cátu pentru catichisatiune acestu consistoriu are onórea a raportá, ca dupa relatiunile, ce au intratu aici, in acésta privintia, catichisatiunea s'a observatu in tóta regul'a si in modu corespundetóru ordinatiuniloru si regulamentelor date in acésta vedere.

III.

In cele ce privesce alte afaceri scolastice ve raportamu precum urmédia:

Cursurile supletóre ale invetiatoriloru s'au tinutu si in var'a anului trecut conformu regulamentelor subsistente in privintia acésta.

Consistoriulu inse dupa esperienti'a facuta pana acum si dupa raporturile conducétoriloru meniti pentru tinerea cursuriloru, a venitu la convingere, ca acele asia precum sunt ele constituite astadi,

nu au produsu unu resultatu destulu de multimitoru. Caus'a pare a fi nu atâtu zelulu invetiatoriloru de-a participá la aceste cursuri, cátu mai verosolu lips'a de-o practica si sistematica intrunire a invetiatoriloru la asemenea cursuri, mai adaogéndu inca la acésta lipsa si lips'a subsidiiloru materiale.

Din aceste considerante consistoriulu a aflatu de bine a inlocui acele cursuri supletore prin instituirea de „reuniuni invetiatoresci“, cari in organismulu lor se reprezente si propiaminte se suplínésca conferentiele invetiatoresci introduse la noi inca inainte de instituirea cursuriloru supletorie.

Spre acestu scopu consistoriulu a numitu o comisiune cu insarcinarea de-a elaborá unu statutulu pentru infintierea in modulu celu mai posibilu uniformu de „reuniuni invetiatoresci“ in archidieces'a nóstra. Comisiunea numita 'si-a substernutu lucrarea sa (Nr. 527 ex 1879), care dinpreuna cu alte acte relative la acésta cestiune se voru substerner venerabilulu sinodu.

B. Din rubric'a budgetulu votatu pentru ajutorarea invetiatoriloru si scóleloru nóstre confessionale, avemu onórea a ve raportá, ca din acestu ajutoru s'au inpartasitu: a) 36 invetiatorii in activitate; b) 3 invetiatorii nepotinciosi si c) 10 scóle mai serace si mai strimtorate.

C. La admiterea pentru facerea examenului de calificatiune au incursu suplicele a 50 invetiatorii dintre cari 33 au fostu declarati de calificati, 5 s'au declarat de necalificati; ér' 12 nu s'au prezentatu la facerea examenului.

D. In cestiunea fondulu de pensii pentru invetiatorii, veduvelé si orfanii lor, nu avemu de-a ve raportá alta decâtu, ca suntemu totu in stadiulu in care eramu la sesiunea din anulu trecut. Acésta cestiune inse s'a luat in desbatere la congresulu nostru nationalu bisericescu din tómn'a anului trecut. S'a numitu din partea acelu congresu o deputatiune, care se intrevina la Ministeriu si chiar la tronu pentru sustinerea dreptulu archidiecesei nóstre la institutulu de pensionarea invetiatoriloru, veduveloru si orfaniloru lor aplicati in institutele nóstre scolastice de confessiunea ce profesamu.

E. Cá unu casu specialu ve raportamu ca in comun'a Barseni unde statulu infintiasc scóla comunala de statu la staruinti'a démna de tóta lauda a poporeniloru nostri de-acolo, s'a infintiatu o scóla confessionala gr. orientala romana.

F. Asemenea cá unu casu specialu raportamu, ca comun'a Tarnavitia din tractulu Ilia la propria sa cerere si aretandu midilócele necesare pentru sustinerea unei scóle corespundetóre recerintieloru legeri, prin conclusulu acestui consistoriu sub Nr. 3116 din anulu 1878 s'a despartitu de scóla matera din Boozu.

G. In urma avemu onóre a presentá actele doveditóre ce consistoriulu nostru a facutu fatia cu proiectulu de lege pentru intróducerea limbei magiare cá studiu obligatoru in scólele nóstre poporale.

Rugamu Venerabilulu sinodu, cá luandu in considerare actele, ce in acésta privintia vi se presenta, se binevoiesca si din partea sa, a face pasii de cuviintia pentru salvarea autonomiei nóstre bisericesci si sustinerea in drepturile loru statatóre, regulamentare si legale a scóleloru nóstre confessionale greco-orientale romane din intréga archidiecesa.

Din siedinti'a consistoriului archidiecesanu cá senatu scolasticu.

Sibiiu, 7 Aprilie 1879.

N. Popea m. p.

archim. si vicariu arhiepiscopescu.

Dr. Iosifu Hodosiu m. p.
referentu.

Dela diet'a Ungariei.

Din desbaterile asupra inpunerei fortiate a limbei magiare. (Continuare din Nr. 34 fóia principale si suplementu.)

In Ungari'a se aduce o lege, carei asemenea nu vei aflá in legislatiunea nici unui poporu si statu liberu nicairi in Europ'a si nicairi in lume. Cátiva deputati de ai nationalitatiloru predisera curatu si respicatu, in audiulu lúmei, si cá se remana de admonitiune generatiuniloru urmatóre, cá acea lege va avea urmarile cele mai funeste: intunerecu, barbaria, vrasmasiia cumplita. Chiaru magiari de mare auctoritate, cá Csengery si altii, spusera limpede, cá ei nu credu in rezultatele dorite de magiari. Din acestea cause si in bine intielesulu interesu alu esistentei, alu conservarei, prosperarei si onórei nóstre nationale, ar fi prea de doritu, cá si noi romanii se citimu si studiemu bine, in ordine chronologica, totu decursulu acéloru desbateri, éra nu numai cuventarile deputatiloru de nationalitate

romana, a caror valoare adevărată se cunoaște numai dacă alături de ele se folosesc pe care avea ei se le combata. În una din tipografiile dela Sibiu se publica tocma acumă una edițiune germană din desbaterile de opt zile, în care limbile naționalităților fusera condamnate la moarte, căci simburile curatitului de căja, acesta este.

S'a observat că la multi lectori de ai noștri din afară, cari n'au avut mai niciodată ocaziune de a se ocupa cu afacerile internaționale din Ungaria și Transilvania, le este foarte cu greu a strabate cu mintea la motivele cele adevărate, pentru care se cere, nu de astăzi, ci de patruzeci și cinci de ani, introducerea limbii magiare prin forțarea și magiarizarea totală a tuturor naționalităților, cu estermnarea definitivă a celorlalte limbi și mai curând ca toate, a celei românești, a dialectelor slavone și chiar a limbii germane. În grația aceluor domni lectori vom începe și noi astăzi cu înpartășirile noastre tocma din 29 Aprilie, în care di se dete mai întâi proiectul fatal în desbaterea publică și meritoria a casei deputaților. Referențele comisiei dietale care avu mai întâi cuvântul, fu Gavriilu Baross, unu tineru slavacu și unulu din renegații cei mai fanatici.

Acelu deputat Baross pe langa multe sofisme ce incurcă, care înse fusera nimicite de către deputații naționalităților, luându-l binisioru gură pe de înainte, descoperi și adevăratele cauze, pentru care după credința densului, magiarii trebuie să insiste pe viața pe moarte, ca limbă magiara să fie nu numai exclusivă limbii statului, adică limbă oficială, sau cum se dicea odată, diplomatică, ci totuodată și națională a tuturor popoarelor Ungariei și Transilvaniei. (Nemzetiségi eszme = ideea naționalității, este terminul adoptat).

Referențului Baross i se pare, că cel mai tare argumentu pentru magiarizare îl afla chiar în statistică oficială a acestor țări. Din aceea adică produse densulu următoarele cifre, în adevăr foarte instructive:

Cu finea anului 1877 în Ungaria și Transilvania era 65 de institute pedagogice (preparandii), din care 51 de barbati, 14 de femei. Din acelea 65 numai 22 sunt ale statului, era celelalte sunt proprietate a diverselor confesiuni religioase și naționalități, adică 43.

În același an 1877 școlile asie numite elementare, începătoare, sau cum le-au botezat în Ungaria, populare (cu câte 1 multu 2 docenti sau învățatori) în 12980 de comune (partea cea mai mare rurală, sătești), 15486. Din acestea sunt numai 1731 comunale, adică de aceea, care sunt școli de sub conducerea clerului și date în a primăriei, deregatorii comunale mirenesci, era școli elementare făcute din fondurile statului sunt până acumă numai 131. Asia, școli elementare confessionale, adică făcute și ținute din fondurile bisericesci, de comune bisericesci din diverse confesiuni religioase, sunt cu totul 13755.

Din acelu număr respectabil de școli, 1141 sunt nemțesci, unde limbă de învățământu că și a învățăcelor este cea germană; 2773 școli sunt românești, de două confesiuni religioase; 1901 slavace, 250 serbesci (în Banatu, că cele multe serbesci din Slavonia și din granția nu se număra aici), era 1692 școli sunt amestecate, câte cu 2 limbi. Mai sunt și școli cu limbă rutena, și de către Croația în mai multe comune cu limbă slovăna, pe acestea înse Baross le trece cu vederea, observa numai, că în 7024 de școli (confessionale, comunale și de ale statului) limbă este cea magiara. Dara tocma cifrele acestea insuflă referențului grija și neliniște torturătoare, ne potându suferi, că se existe în Ungaria și Transilvania atâtea mii de școli germane, românești, slavone, în care se nu se învețe limbă magiara. Adaogă densulu, cu adevăratu, că ministeriulu a cercat și până acumă destulu, că se introduce limbă magiara pe unde s'a potutu prin ordonanție; s'a vedutu înse, că pe această cale nu mergu departe (mai alesu din cauză conflictelor cu bisericile autonome etc.); asie s'a simțitu necesitatea unei legi pozitive, precum este această de față.

Alta dorere cumplită mai simte referențele Baross din lipsă de bani în tesaurulu statului, din care cauza guvernulu nu poate deschide școli de statu câtu se poate mai multe, care apoi fiindu proprietatea statului, se se declare de exclusivă magiare, fără nici o considerațiune, că cele 10 milioane de locuitori nemagiari versa pe fiecare anu în tesaurulu statului din pungile lor sume neasemenatu mai mari decâtu cele 5 milioane de magiari.

A trei dorere veche, ce strabate până la ficat, este după referențele și după totu ceilalti, că puterea intelectuală reprezentată prin multimea ope-

relor clasice, immensele bogății literare și științifice coprinse în limbile europene cultivate, strabate peste fruntariile Ungariei cu atâtea succesu, în câtu trebuie să se îndoiească despre posibilitatea de a rezista multu timpu numai națiunea magiara cu limbă sa la acea invasiune atotu potinte a aceluor limbi și anume la invasiunea limbii unei națiuni mari, pe care nu o numește, despre care înse vrea a ști, că și impune limbă sa și cu forță. Mai la vale înse adaogă, că naționalitățile din Ungaria, afară dora de una, au rădăm siguru la spatele lor câte una din națiunile cele mai mari și mai tari, rudite lor de aproape, de a caror literatură se potu folosi totudeauna (Germania și Rusia). În contra acestui mare pericolu nu s'au aflatu altu mijlocu mai siguru, decâtu a izolă, închide și separă pe naționalitățile Ungariei de către națiunile vecine prin ajutoriulu limbii magiare, care cum se știe, este unică în Europă, nerudită cu nici-una. Aci referențele dă se pricepa oricine, că spre a se ajunge acelu scopu, nu ar trebui să se genedie nici de forță, de silă (kényszerítő eszközök).

În fine pe referențele ilu mai dore și lipsă cea mare de dascăli (docenti, învățatori, institutori), cari se cunoaște limbă magiara asie, în câtu se o pota propune în școli; căci adică la 15486 de școli de ambele sexe în a. 1877 era numai 20717 docenti și docente, cari pe langa ce nu sunt de ajunsu, apoi majoritatea lor nici nu cunoaște limbă magiara. De aici se esplica extraordinariă insistența de a magiarisă înainte de toate institutele pedagogice, și precum cerura unii, chiaru și cele theologice, pentru că peste alti vreo 10—15 ani prin popii tineri se se pota introduce și în biserici limbă magiara.

Spre a întielege și mai bine pe comisiiune, pe referențele și pe ministru, adaogemu aci, că în Ungaria și în Transilvania statulu însuși a îngrijitu în comparațiune cu alte țări, foarte puțin pentru înființarea institutelor de cultură, ci precum în Anglia până în ziua de astăzi comunele, municipiile, societăți și privați facu și deschidu școli câte le place și cum le place, din averile lor, în tocma în țările coronei unguresci mai virtosu confesiunile religioase și naționalitățile au îngrijitu de cultură lor multă pușina, la care au potutu ajunge, din averile lor. Chiaru și cele mai multe gimnășii și toate seminariile theologice sunt proprietate a confesiunilor, și ce e mai multu, garantate prin legi și (cele protestante) prin tractate. Asia dara prin magiarizare se ataca și dreptulu materiale de proprietate.

Citindu cu totă atentiunea motivele referențului, este greu a decide, deca sofismele sale sunt dictate mai multu de poftă domniei absolute a unui elementu național, sau de o frică imaginată.

(Va urmă.)

Sciri diverse.

— (Necrologu). An'a Stoia nas. Popoviciu că socia, Aureli'a, Corneli'a și Traianu că fii, Mari'a Dancasiu că sora și Bucuru Dancasiu că cumnatu, cu anim'a franta de durere anuncia, cumca sociulu, resp. tatalu, fratele, cumnatulu densiloru:

Dr. Nicolau Stoia,

medicu practic în Blasiu, nascutu în Vestemu la anu 1830, — după unu morbu greu și îndelungatu asta noapte s'a mutat la cele eterne, după-ce s'a înpartășitu cu cele Sante.

Blasiu, 6 Maiu 1879.

Maniu M. Drocu,

economu activu, fostu jude, juratu, reprezentante comunalu, cassieru alu cassei de pastrare și împrumutu în Resinari, după unu morbu scurtu, înpartășitu cu sf. Taine, si-a finitu viața în alu 49-lea anu alu etatii sale, Vineri în 27 Aprilie (9 Maiu) a. c.

Cu anim'a înfranta de durere multu obidat'a consorte Dobr'a M. Drocu nas. Muciu, în numele ei, alu fratelui și surorii reposatului, aduce această scire tristă la cunoștința tuturor consangeniloru, amiciloru și cunoșcutiloru.

Resinari, în 27 Aprilie (9 Maiu) 1879.

— În momentele din urma ne mai veni și următorulu necrologu:

Maria N. Ciurcu nascuta I. Nica

în urma unei grele suferințe și după înpartășirea cu sf. taine a repaosatu astăzi la 6rele 12 din di în etate de 46 ani și după o fericită viață casnică de 29 ani.

Despre această durerăsoasă pierdere Ve încunostiințedea inconsolabilulu sociu Nicolae T. Ciurcu în numele jalniciloru fii, mama, frate, surori, cumnati, cumnate, nora, nepoti și nepoțe. Înarmormentarea a avutu locu luni în 30 Aprilie (12 Maiu) a. c. la cimiteriulu bisericeii st. Treimi din grôveri.

Prin repaosat'a societatea română din Brasiovu a pierdutu o adevărată matrônă, modelu de virtute că socie, că mama și că română.

Fid'î tierin'a usioră și memori'a neuitată!

— (Ofrande). Din nefericitulu incidentu alu calamității, ce a ajunsu în primăver'a acest'a pre conaționalii noștri din comun'a Betlenu în comitatulu Făgărașului, amu facutu și în Clusiu în favorulu lor o modestă colectă de 19 fl. 50 cr. v. a. din maritimosele contribuiri ale pucinei înleghentiei române aflatore aici.

Cându ve rogu deci se binevoiti a înaintă sum'a amentită, asemnata prin posta Onoratu Domniei Vostre la locul competentu, Ve rogu totu odată a inseră în pretiuit'a foia ce ridegeti, numele următoriloru p. t. domni, cari au contribuitu:

Dr. Gregoriu Silasi, professoru 1 fl., Capitanulu Marginenu 1 fl., Demetriu Papp, c. r. capelanu castrense 1 fl., Capitanulu Campenu 1 fl., Almasianu, avocatulu, 50 cr., Leontinu Popu, jude r. 50 cr., Gabrielu Jliesiu propr. 1 fl., Akontz János 50 cr., J. Coroianu, avocatulu 50 cr., Andreiu Francu, jude r. 1 fl. Alesiu Pappu, avocatulu 1 fl., Dr. Isacu, adv. 1 fl., Vincentiu Nicora, stud. univ. 50 cr., Indricu 30 cr., Joanu Petranu, avocatulu 1 fl., Araria 20 cr., Iuliu Herbai stud. univ. 1 fl., Victoru Pipoșiu consil. m. 50 cr., Gavrilu Popu, protop. 50 cr., Basiliu Podoba 30 cr., Lazaru Baldi, propriet. 1 fl. Alesandru Lazaru cons. c. 60 cr., Petru Suciu 1 fl. Andreiu Truti'a notar. c. 60 cr., Alesandru Comanescu, jude r. 1 Ladislau Popu esec. 1 fl. — Sum'a de 19 fl. 50 cr. v. a.

Clusiu, 10 Maiu 1879.

Vincentiu Nicora,
Audiitoriu de filosofia în Clusiu.

— (Focu înfricosiatu). Ni se scrie din Cherștiu (Comitatulu Hunedorei), cumca acolo în 6 l. c. pe la amedi s'au escatu unu focu înfricosiatu în partea nord-vestică a Comunei. Foculu fiindu ajutat de unu ventu mare, în câte-va minute s'au estinsu peste intrég'a strada și fiindu casele și superedificatele acoperite cu paie și tare îndesute langa olalta, în scurtu timpu au consumatu intrég'a strada. Nefericiti locuitori, cari în cea mai mare parte erau la lucrù campului, nu au potutu scote nimicu din case și asie furiosulu elementu au consumatu 31 case, 29 siuri și grajduri, unu numeru considerabil de cosiuri cu bucate (cotarci), cotetie de porci și alte cladiri economice, precum și o cantitate mare de bucate și nutrementu. Daun'a, dupacum ni se raportedea, se urca la peste 10.000 fl. v. a.

— (A. S. principele Leopold de Hohenzollern), fratele A. S. R. Domnulu Romaniloru, a sositu la Bucuresci, Marti în 6 Maiu.

— (Sabi'a de onore). A. S. R. Domnitorulu va primi în curendu unu semnu mai multu despre iubirea și devotamentulu Romaniloru și care va fi una din cele mai frumoșe amintiri despre glorioșele fapte seversite de armat'a română pe campulu de bataia din Bulgari'a sub conducerea bravului ei Capitanu.

Acestu semnu de omagiu și de aducere a-minte va fi o sabie de onore, pe care corpulu oficiarscu o va oferi Domnitoriului în memorabil'a di de 10 Maiu.

Credemu a face o placere lectoriloru noștri descriindu acestu frumosu daru.

Manerulu sabiei, de aur massivu, reprezenta unu vulturu pe alu carui capu se afla corôna regala. Ochii sei sunt doue petricele de rubinu. Partea interioră a manerului pórta inscripțiunea: *Gloria eroiloru căduti!* Pe fia-care din cele trei ramuri ale aperatorului manerului se afla inscrișa una din localitățile *Griovitia, Rahova, Smeșdanu*. Partea din dosulu manerului cu care se termina aceste trei ramure, reprezenta medalia *Virtute Militara* și crucea *Trecerea Dunarii*.

Limba sabiei e din Toledo și pórta pe o latură inscripțiunea: *Bravului nostru Capitanu*, era pe cealaltă: *Bunului nostru Sveranu*. Pe dosulu limbii adică pe partea opusă taisyului, sta: *Virtus romana rediviva*.

Téc'a e de otielu, avendu pe o latură *Stéua Romaniei*, era pe cealaltă armele țierei.

Acésta frumoșă sabie e lucrata de cei de artiști din Paris, în cas'a Froment Maurice. (Rom.)

— (Multiamire publică.) Strigatulu de grôza pe care l'a produsu catastrofa din Seghedin a gasitu și în Romani'a unu puternicu resunetu.

Intr'unu modu în adevêru misicitoru s'a manifestatu în această țiera adanc'a compatimire pentru miile de nefericiti dela Seghedin. Clasele de susu și de josu, bogatii și saracii, s'au întrecutu în nobil'a nasuintia de-a veni în ajutoriulu nefericitorulu, de-a le alinâ suferințele.

Numerôsele ofrande care au cursu din toate partile; sunt o stralucită dovadă despre simțulu de binefacere pe care-lu au Romanii intr'unu gradu atatu de mare; ele au desteptatu în tota Ungaria cea mai viua recunoștința pentru statulu vecinu și pentru locuitorii sei.

Legatiunea i. r. austro-ungară indeplinesce dera numai o placută datoria, esprimandu în numele guvernului regescu ungurescu, cea mai caldura recunoștința față cu aceste simțieminte, și multiamindu în modulu celu mai cordiale tutuloru aceluor corporatiuni seu persoane particulare, care au contribuitu la această ocaziune prin ofrande banesci seu în ori-ce altu chipu.

Bucuresci, în Maiu 1879.

Legatiunea i. r. austro-ungară.
(„Romanulu“.)

Bibliografia.

Din publicatiunile recente ne venira urmatóriele:
— „Crescerea poporala,” manualu pedagogico-didacticu pentru luminatorii poporului, prelucratu de d. Dr. Augustinu Lauranu. Oradea mare, 1879. Unu frumosu volumu in 8° pag. 360. Pretiulu acestui opu este: 1 fl. 30 cr. v. a. cu posticipatiune: 1 fl. 50 cr. Acelasiu autoru au publicatu si

— „Crestinulu greco-catolicu deprinsu in legea sa,” manualu cateheticu si istoricu, 359 pag. 8°. Pretiulu este același ca si alu „Crescerea poporala.” Ambele opuri dintr'odata cumperate costa numai: 2 fl. 20 cr. cu posticipatiune 2 fl. 30 cr. v. a.

— „Economia Rurala la Romani” este o inportanta publicatiune a d. P. S. Aurelianu, membru actualu alu Societatii academice romane, pe care o au estrasu in brosiura separata din Analile Societatii academice romane, Tomulu XI. Coprinsulu este: Ochire generala. — Instrumente agricole. — Amendamente si ingrasiaminte. La finea brosiurei I sunt adaose spre inlesnirea cetitoriloru 4 stampe forte frumosu executate. Acesta publicatiune a aparutu in Bucuresci, 1878.

— „Congresulu geologicu internatiunalu tinutu la Parisu in 1878.” De d. Gr. Stefanescu, professore de Geologia si Mineralogia la Universitate. Bucuresci, 1879. Pretiulu 75 bani.

— Din „Bibliografia Romana” buletin mensualu alu Libreriei generale romane din Romani si a libreriei romane din strainetate au aparutu Nr. 4 pro Aprilie. Abonamentu la acesta publicatiune salutata cu multa buna-vointia din partea intregi presse romane, se potu face la editorulu ei d. Degenmann in Bucuresci, Strada Batistea Nr. 6. Pretiulu ei este: pentru Romani, Transilvani si Bucovin'a 5 lei, seu 2 fl. pe anu; pentru strainetate 10 lei seu 4 fl. v. a.

— Ratiunea Societatii de imprumutu si pastrare „Aurora” din Naseudu, incheiata cu finea anului 1878. Bistritia, 1879.

— Precum cetimu in „Amiculu Familiei” redactorele acelei foi d. Nicolae F. Negrutiu va deschide in 3/15 Maiu in Gherla unu

— Stabilimentul literariu, care va constá din Inprimaria propria, provediuta cu litere moderne si machina rapede;

— Libraria si Antiquariu, pre langa care se mai adaoage si comerciul cu papiru si alte necesarie de scrisu;

— Provedietura si Editura de scrieri romane, pre langa cele mai avantajose conditiiuni pentru autori.

— Editorii si proprietarii de carti noue si vechi, precum si doritorii de a edá scrieri originale ori traduse ale loru, au se se adresadie la Redactiunea „Amiculu Familiei” in Gherla.

— Din „Darea de séma asupra procesulu politicu de presa alu lui G. Baritiu, care esise in editiune separata, si trecendu-se cu totul pe neasteptate editiunea I, tipografiá W. Krafft publicá si editiunea II; acesta inse numai in 500 de exemplarie. Pretiulu e totu 25 cr.

— Brosiura se afla de vendiare in Vien'a la libraria K. Gräser, Wallfischgasse Nr. 6, era in Cernauti la libraria H. Pardini, in Bucuresci la libraria Szöllösy, piatia Teatrului si in Iassi la dn. profesoru Stef. Emilianu.

Conversatiuni asupra traducerei cartiloru nostre bisericesci.

(Urmare.)

Quat pentru pluralul inceputuri, cerurile, se tinu curat de stylul biblicu, sau sunt nisice hebraismi, ca resarituri, appusuri, cerurile cerurilor, apele, sangiuri etc. in locu de resarit, appus . . . que nu numai nu schimbá sensul intru nimica, ci inalta expressia din preuna cu imaginatia.

Aqui nu e vorba d'a accusa sau appera pe Moysé de cutare dogma sau doctrina; si cu atat mai puçin de a l'intinde Chrestinii d'o parte, Hebreii de alt'a si Musulmanii de alt'a, qua fiáquare sa l'facá al seu: vorba este d'a sci in adevér que a fost Moysé; quoci neapparat catá sa 'si fi avut si ellu nascerea sa, educatia sa, tradițiile salle, si ideile si doctrinele salle particulare.

Hebreu, bine era, cum sunt si astadi multi hebrei, versati in multe sciinte, ocupanduse in multe si varii meserii, si unii ca filosofi sunt materialisti, altii spiritualisti; unii in quelle politice tinu cu despotii, altii compatimescu cu popoli si se cerca a se emancipa si ei ca omeni. Hebreu cum disserom era in adevér; ansé profesá ellu credințele polyteismului si theocratiei Egyptului? era ellu, ca omu politicu, pharaonist sau regalist? Vru ellu dupo que liberó populu de sub jugul lui Pharaon, a l'suppune la altu jugu, proclamand de rege pe sine sau pe fratele seu, sau pe alt quine va, or disse: „Aquestea dice Domnul Dumneđu; allegetivé voé peste deci, si peste sute si peste mii, si fiți guvernati de aliesii vostri?” Hebreu, hebreu iarosi o repetam, ansé isi avea si ellu doctrinele salle, que se dau pe facá peste tot locul unde scrie si vorbesce elu.

Cá Hebreu, nascut si crescut in Egyptu si educat la curtea lui Pharaon, si dupa scolele prin quare a trecut si dupo scrierile salle n'a fost de quat trinitar, si pentru aqueasta n'au nici a l'appera Chrestinii, nici a l'accusa adversarii, quoci Indianii nu mai era chrestinii si era trinitarii: Brahma, Vichnu, si Sivá: Creatorul,

Conservatorulu, si Destructorul. — Chinesii n'au mai fost chrestini, si era trinitarii: Cerul, Pamentul si Omul. — Grecii assemene: Joie, Neptun, Pluton. — Egyptenii assemene: Amon, Pha, si Rhe, adico dupo doctrinele lui Ernes, Autoritatea divina, Spiritul universal, si Materia universale. Moysé crescut in aquea terra si in scolele ei in aquellesi principie; si fiind quo in multe limbe asiatiche spiritul sau quelle spirituali se dicea terra, ecce trinitatea lui ensusi dela primul verset: Eloim. Ceru, Terra.

Cá Hebreu, tradițiile dela parinti sei intre toti Israeliiti era, quo Dumneđu s'a aratat lui Abraham sub forma de trei barbatii sau angeli.

Aqueasta notió devine forte mare, de ne vommu mai intinde a citá de quate ori Moysé se lassá a l'vedé fiá quine, quo in doctrinele salle philosophice si religiose era trinitar.

Continuand ansé cu notele nostre, nu vommu lipsi a adduce la minte cititorului, unde Moysé fsi mai invedereada aqueasta doctrina.

Tot que mai avem a dice assupra aquestui verset este, de a face intrebare tutulor orthodoxilor, or quellor que se dicitu philosophi, expressia εν αρχη, que dupo hebraesce se pote exprima εν αρχη; cuvine-se a se traduce prin in inceput, sau in principiu, sau in autoritate?

Quand vorbesce quineva de timpu, se scie quo tot astadi are al seu ieri si al seu maine, si ieri are alt ieri in nemarginit, si maine are alt maine, iarosi in nemarginit. Quand s'ar stramuta quineva cu imaginatia la creatia lumii si ar judeca, se convinge quo lumea de si nu era ancó creatá, timpu ansé si locul cáta sa existe din eternitate, si quo timpu nu are nici inceputu nici fine, precum si locul este nemarginit. Prin urmare vorba εν αρχη, de si insemneda inceput, a o traduce aqui prin aqueasta vorba, este a traduce expressia din partea quea mai vulnerabile si suppusa la critic'a incredulilor, unde expressia hebraica, hellenica si latina nu se pote expune la aqueasta critica, quoci inaintea philosophilor profundi si a theologilor fnalti εν αρχη si principiu, insemneda tot que pote satisfacé rația.

Si ecá pentru que. Un architectu sau un domnu mai nainte de a se pune a edificá o casa sau un stabiliment ore-quare, fsi are planul tras, daqua nu pe hartie, incai in minte; si planul existe mai nainte de inceperea edificiuului. Pe de alta parte in general e recunoscut, quo mai nainte de creatia lumei de catra aquest Mare Architect al universulu quare este Dumneđu, legile mathematice, mecanice si physice existea la densul si de o datá cu densul din eternitate, que e faró inceputu. Aşa daró Dumneđu creó lumea in legile salle, in principiele salle, dupo planul seu dejá tras de mai nainte si prin autoritatea sau a tot putinta sa.

Pentru cuvintulu aquesta dar philosophii que nu adopta inceputu universulu, nu pot adopta nici intr'nu chipu la impregiurarea creatiei vorba inceput; Theologii que adopta in adevér inceputul lumii si il si determiná, nu potu si mai puçinu pe de alta parte a adopta singura vorba inceput, de nu va fi insocita si de intellesul principiu, quare dupo densii este Logos, si autoritate. Vorba sau intellesul singur inceput, dupo densii iar facea á cadé intr'o eresia din quelle mai neiertate, si de aquea primii parinti ai Bisericii allessero si incuviintaro vorba εν αρχη si principiu que coprinde quate trelle aqueste intellesuri, si inceputu adico, si principiu, si autoritate.

Fiá quine pote vedé, quo noi nu facem aqui observatió Bisericii sau Parintiilor Ei, que au scris in hellenica si latinesce, ci traducatorilor romani si noé ensine, pentru que nu adoptarom vorba principiu.

Si caus'a pentru quare nu cutedarom a o adopta, nu este de quat tém'a de gurelle relle alle aquellor inveciiti in quelle relle, quo sunt multe si potente, si potu sa strice totul pentru o singura vorba; sa arunce cartea din mana, ensusi dela prima vorba. Facem urari qua posteritatea la alta editiú sau traductiú sa schimbe vorba inceput in principiu, nu numai aqui, ci si la primul verset al capulu I. dela Ioann: unde se dice. „La inceput era Cuvintulu . . .” Aquí, in dogmele Christianismului vorba inceput este o errore din quelle mai mari. Cuvintulu sau Logos cá si Dumneđu nu are inceput, Cuvintulu que e de o finitia cu Dumneđu nu are inceput, ci εν αρχη ην ο λογος εν principiu era Cuvintulu. (Va urmá.)

Economia nationala.

Creditulu poporalu.

(Urmare.)

Unu altu avantajiu alu creditulu din punctulu de vedere alu laborei, cá ellu incuragiata economia. Economia, conditiunea prima a capitalulu! Cum incuragiata capitalulu economia? Prin stabilirea de banci cari primescu deposite si prin banii cu dobenda ce procura. Fara aceste rezervorii, cea mai mare parte din economii ce sunt de datu cu dobenda, aru deveni inproductive. Ve voiu spune inca, ca se va face cu ele ceea ce singuri ati ghicitu: s'ar chieptui. Laborea ia din aceste rezervorii, sub forma de imprumutu seu inlesniri, sumele necesarii. S'au comparatu economiele individuali cari se versa la banci, cu riuletiele cari formesa riulu. Acesta este rolulu ce lu jucara bancile private, pe urma bancile publice, multu mai vaste cá primele. Derriurile nu redau apele imprumutate, de catu sub forma de plouia fecundante, candu ap'a e subta de sóre. Aci afara de plouia care fecunda, apele odata concentrate se dividu din nou, dupa trebuintiele industriei umane cari le dirige si intrebuintiesá. Ast-felu, pentru ca se concepemu bine ide'a,

pentru ca se posedemu dorintia de a constitui creditulu pe base mai poporale, nu e de locu necesariu de a fi injustu fatia cu creditulu cum esista adisi de a negá ca elu are efecte utile pentru mass'a laboriosa.

Acestu creditu, este elu indestulu pentru clas'a lucratorescu? I vine in ajutoru in masa; individii activi, inteligenti, muncitori deru fara avere, voru gasi in acestu creditu ajutoarele dorite? Nu me indoescu a respunde negativu. Cum? Simplulu muncitoru, umilulu industriasiu, omulu capabilu nu voru avé si ei creditulu loru specialu si directu, caruia se i se pota adresa intr'o ore-care mesura? Cum? Va fi chinuitu de miserie, va fi inteligentu si muncitoru, nu va avea alta gandire si alta dorintia, de catu cum se faca se traiasca pe ai sei si pe sine prin exercitiulu sacru alu muncii, si creditulu se nu i vie in ajutoru?

Nu, muncitori carora me adresezu, acesta ar fi nedreptu. Deca lips'a absoluta de creditu poporalu ar veni din gresiela lucratorulu, ar trebui scosu din apathia sa. Deca lips'a absoluta de creditu poporalu ar veni dela societate, pe ea ar trebui se o consiliamu, se o escitamu de a esi dintr'o culpabile neingrijire. Negresitu prim'a datoria a individulu este de a se ajutat pe sine'si; deru este si datoru a societatii de a ajutat pe individulu slabu, nepotintiosu, ignorantu; e datoria ei de a intinde man'a celui ce siovaie, de a presentá, pe catu se pote, o scandura de scapare naufragiatulu!

Pucinu creditu adesea a facutu multu bine! Si nu trebuie se ne gandimu cum se se generalisesse unu asemenea bine?

Este deru forte de doritu cá, dupa atatea progrese inplinite, cá, dupa progresulu care a radicatulu pe muncitori din conditiunea de servi seu de lucratori ai corporatiuniloru oprimate de vechiulu regimu, la conditiunea de muncitori liberi, este de doritu cá se se mai realisedie unu progresu nou, care se faca pe celelalte si mai fecunde, adeca: posibilitatea creditulu.

Vai, muncitorulu adesea se perde din cauza ca nu vine nimeni se lu inlesnesca la nevoia ce are. Deru cu tote acestea, cu toti o scimu, creditulu ofere dificultati pe care nu trebuie se le inputamu lui Stanu seu lui Branu, nici gubernulu. Aceste dificultati sunt asia de mari, ca l'aru fi potutu face se fia creditu cá lucru impossibilu, decá spiritulu de inbnatatiri, care fremanta societatea moderna, ar fi acceptatu asia lesne aceste impossibilitati aparente. Se dai bani cu imprumutu cui nu are, e unu abisu in care gandirea pare ca se perde! Deru ce este cu nepotintia buneii vointie, muncii, inteligentii ce cugeta, sciintiei? Se pote dice de poterea inteligentiei care voiesce a face binele, ceia ce Evangelia a disu cu multa fortia de poterea miraculosa a credintiei. Si ea asemenea pote se misce muntii din locu.

Este forte evidentu, ca creditulu de intinsu in favorea acelora cari n'au nimicu seu cari au unu pré micu capitalu, este multu mai anevoe de constituitu, de catu creditulu pentru aceia cari posedu ceva.

Ori-ce creditu presupune o garantia. Creditulu datu este ajutorulu, este bine-facerea, este pomana. Au voitu unii se unesca ideia gratuitatii cu ideia creditulu. Ori-ce silintie de spiritu si de subtilitati ce si-au datu spre acesta, n'au isbutitu, trebuie se o marturissimu, de catu la o propositiune absolutu contradictoria. Creditu si gratuitate suntu doue expressiuni cari se desmintu, este cá cum ai dice cercu patratu. A imprumuta fara folosu si fara sigurantia, se numesce acesta a imprumuta? Nu, acesta se numesce a dá. O banca, decá voiesce cá se traiasca, va tinea comptu de riscu si va pretinde unu ore-care interesu pentru fondurile banesci ce inlesnesce. De nu va face asia, va merge la o sicura ruina.

Atunci, se fimu logici si se desfiintiamu si vendiarea, cá-ci in pretiulu vendiarii figurésa interesulu; aru trebui se proclamamu absentia ori carei proprietati, regimulu comunitatii absolute, ultimulu terminu inevitabilu alu creditulu gratuitu. Acestu sistemu alu comunismulu, sciti pré bine ce pote se produca, din punctulu de vedere alu buneii stari a poporatiunei: suprema ori ce stimulentu energicu de activitate. Acela care ar lucrá si ar economisi, vedendu ca i se ia in profitulu unei vaste comunitati tota partea castigulu seu care ar intrepe pe alu altuia, cine s'ar mai gandi a lucrá multu si a economisi? Societatea s'ar saraci in masse. Si ce felu de sistemu ar fi acela care, in distribuirea productelor, n'ar voi se tina comptu de inegalitatea muncii si a meritulu? (Va urmá.)